Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 3 grudnia 2015 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Dyrektywa 2004/39/WE — Artykuł 4 ust. 1 i art. 19 ust. 4, 5 i 9 — Rynki instrumentów finansowych — Pojęcie „usług inwestycyjnych i działalności inwestycyjnej" — Przepisy zapewniające ochronę inwestora — Zobowiązania dotyczące prowadzenia działalności w przypadku świadczenia usług inwestycyjnych na rzecz klientów — Obowiązek oceny adekwatności lub właściwego charakteru świadczonej usługi — Umowne skutki braku poszanowania tego obowiązku — Umowa kredytu konsumenckiego — Pożyczka denominowana w walucie obcej — Uruchomienie i zwrot pożyczki w walucie krajowej — Postanowienia dotyczące kursów wymiany walut

W sprawie C-312/14

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Ráckevei járásbíróság (sąd rejonowy w Ráckeve, Węgry) postanowieniem z dnia 27 maja 2014 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 1 lipca 2014 r., w postępowaniu:

Banif Plus Bank Zrt.

przeciwko

Mártonowi Lantosowi,

Mártonné Lantos,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes trzeciej izby, pełniący obowiązki prezesa czwartej izby, F. Biltgen, J. Malenovský, A. Prechal (sprawozdawca) i K. Jürimäe, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Jääskinen,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu M. oraz M. Lantosów przez I. Kristona, ügyvéd,

— w imieniu rządu węgierskiego przez M.Z. Fehéra i G. Szimę, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: węgierski.

— w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego i A. Lippstreu, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez M. Holta, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez B. Kennelly'ego, barrister,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez I. Rogalskiego oraz A. Tokára, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 17 września 2015 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 1 i art. 19 ust. 4, 5 i 9 dyrektywy 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych, zmieniającej dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/6/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 93/22/EWG (Dz.U. L 145, s. 1).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy Banif Plus Bank Zrt. (zwanym dalej „Banif Plus Bankiem") a M. i M. Lantosami (zwanymi dalej łącznie „małżonkami Lantos") w przedmiocie umowy kredytu konsumenckiego denominowanego w walucie obcej.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 93/13/EWG

3 Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29) stanowi:

„Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta".

4 Artykuł 4 ust. 2 tej dyrektywy stanowi:

„Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem".

5 Artykuł 6 ust. 1 tej samej dyrektywy przewiduje:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków".

Dyrektywa 2004/39

6 Motywy 2 i 31 dyrektywy 2004/39 stanowią:

„(2) […] konieczne jest zapewnienie poziomu ujednolicenia niezbędnego do zaoferowania inwestorom wyższego poziomu ochrony […].

[…]

(31) Jednym z celów niniejszej dyrektywy jest ochrona inwestorów […]".

7 Zgodnie z art. 1 tej dyrektywy:

„1. Niniejszą dyrektywę stosuje się do przedsiębiorstw inwestycyjnych i rynków regulowanych.

2. Do instytucji kredytowych uprawnionych na podstawie dyrektywy 2000/12/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 marca 2000 r. odnoszącej się do podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (Dz.U. L 126, s. 1)], jeżeli świadczą one jedną lub większą liczbę usług inwestycyjnych i/lub prowadzą działalność inwestycyjną stosuje się postanowienia podane poniżej:

— […]

— rozdział II tytułu II, z wyłączeniem art. 23 ust. 2 akapit drugi,

— […]".

8 Artykuł 4 ust. 1 pkt 2, 6 i 17 dyrektywy 2004/39 zawiera następujące definicje:

„[…]

2) »usługi [inwestycyjne] i działalność inwestycyjna« oznaczają usługi lub działalność wymienioną w sekcji A załącznika I odnoszące się do wszelkiego rodzaju instrumentów wymienionych w sekcji C załącznika I;

[…]

6) »transakcje na własny rachunek« oznaczają obrót kapitałem własnym skutkujący zawarciem transakcji dotyczącej jednego lub większej liczby instrumentów finansowych;

[…]

17) »instrumenty finansowe« oznacza[ją] instrumenty określone w sekcji C załącznika I".

9 Wśród usług inwestycyjnych i działalności inwestycyjnej wymienionych w sekcji A załącznika I do tej dyrektywy znajduje się zawieranie transakcji na własny rachunek. Na podstawie pkt 2 i 4 sekcji B tego załącznika w zakres „usług dodatkowych" wchodzą, odpowiednio, „udzielanie kredytów lub pożyczek inwestorowi [z umożliwieniem] mu zawieranie [zawierania] transakcji obejmujących jeden lub większą liczbę instrumentów finansowych, jeżeli przedsiębiorstwo udzielające kredytu lub pożyczki jest zaangażowane w transakcję" oraz „[u]sługi dewizowe w przypadku gdy są one związane ze świadczeniem usług inwestycyjnych". W pkt 4 sekcji C omawianego załącznika, zatytułowanej „Instrumenty finansowe", wymienione są „[t]ransakcje opcyjne, transakcje typu futures, swaps, umowy terminowe na stopę procentową oraz inne kontrakty na instrumenty pochodne odnoszące się do papierów wartościowych, instrumentów dewizowych, stóp procentowych lub oprocentowania, albo innych instrumentów pochodnych".

10 Artykuł 19 tej dyrektywy znajduje się w sekcji 2, zatytułowanej „Przepisy zapewniające ochronę inwestora", w rozdziale II tytułu II. Jest on zatytułowany „Zobowiązania dotyczące prowadzenia działalności w przypadku świadczenia usług inwestycyjnych na rzecz klientów". Artykuł ten stanowi w ust. 4, 5 i 9:

„4. Świadcząc usługi doradztwa inwestycyjnego lub zarządzania pakietem akcji, przedsiębiorstwo inwestycyjne uzyskuje niezbędne informacje dotyczące wiedzy i doświadczenia klientów lub potencjalnych klientów w dziedzinie inwestycji odpowiedniej do określonego rodzaju produktu czy usługi, jego sytuacji finansowej oraz celów inwestycyjnych, tak aby przedsiębiorstwo mogło polecić klientowi lub potencjalnemu klientowi odpowiednie dla niego usługi inwestycyjne i instrumenty finansowe.

5. Państwa członkowskie zapewniają, że [by] przedsiębiorstwa inwestycyjne świadczące usługi inwestycyjne, inne niż określone w ust. 4, zwróciły się do klienta lub potencjalnego klienta z prośbą o przekazanie informacji dotyczących jego wiedzy i doświadczenia w dziedzinie inwestycji, odpowiedniej do określonego rodzaju oferowanego lub wymaganego produktu lub usługi, tak aby przedsiębiorstwo inwestycyjne mogło dokonać oceny, czy przewidziana usługa inwestycyjna lub produkt są odpowiednie dla klienta.

[…]

9. W przypadkach gdy usługę inwestycyjną oferuje się jako część produktu finansowego, który podlega już innym przepisom prawodawstwa wspólnotowego lub wspólnym europejskim normom dotyczącym instytucji kredytowych i kredytów konsumenckich w odniesieniu do oceny ryzyka klientów i/lub wymogom powiadamiania, usługa ta nie podlega dodatkowo zobowiązaniom wymienionym w tym artykule".

11 Artykuł 51 ust. 1 dyrektywy 2004/39 stanowi, że państwa członkowskie zapewnią zgodnie ze swoim prawem krajowym, by mogły zostać podjęte właściwe środki lub nałożone sankcje administracyjne na osoby odpowiedzialne za naruszenie przepisów przyjętych w ramach wykonywania owej dyrektywy. Środki te powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające.

Dyrektywa 2008/48/WE

12 Na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46):

„1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do umów o kredyt konsumencki.

2. Niniejszej dyrektywy nie stosuje się do:

[…]

h) umów o kredyt zawartych z przedsiębiorstwami inwestycyjnymi zdefiniowanymi w art. 4 ust. 1 dyrektywy [2004/39] lub z instytucjami kredytowymi zdefiniowanymi w art. 4 dyrektywy 2006/48/WE [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (Dz.U. L 177, s. 1)] w celu umożliwienia inwestorowi przeprowadzenia transakcji mającej związek z przynajmniej jednym instrumentem wymienionym w sekcji C załącznika I do dyrektywy [2004/39], w przypadku gdy przedsiębiorstwo inwestycyjne lub instytucja kredytowa udzielająca kredytu bierze udział w takiej transakcji;

[…]".

13 Artykuł 3 dyrektywy 2008/48, zatytułowany „Definicje", przewiduje:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[…]

c) »umowa o kredyt« oznacza umowę, na mocy której kredytodawca udziela kredytu konsumenckiego lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu konsumenckiego w formie odroczonej płatności, pożyczki lub innego podobnego świadczenia finansowego, z wyjątkiem umów dotyczących ciągłego świadczenia usług lub dotyczących dostaw towarów tego samego rodzaju, jeżeli konsument płaci za takie usługi lub towary w ratach przez okres ich świadczenia lub dostarczania;

[…]".

14 W rozdziale II omawianej dyrektywy, zatytułowanym „Informacje i postępowanie poprzedzające zawarcie umów o kredyt", znajdują się między innymi art. 4, zatytułowany „Standardowe informacje podawane w reklamie", art. 5, zatytułowany „Informacje udzielane przed zawarciem umowy", oraz art. 8, zatytułowany „Obowiązek przeprowadzenia oceny zdolności kredytowej". Rozdział IV tej dyrektywy, zatytułowany „Informacje i prawa dotyczące umów o kredyt", zawiera między innymi art. 10, zatytułowany „Informacje zamieszczane w umowach o kredyt", oraz art. 11, zatytułowany „Informacje dotyczące stopy oprocentowania kredytu".

Prawo węgierskie

15 A befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény (ustawa nr CXXXVIII z 2007 r. o przedsiębiorstwach inwestycyjnych i operatorach giełdy towarowej oraz o zasadach regulujących działalność, jaką owe przedsiębiorstwa i owi operatorzy mogą prowadzić) ma na celu w szczególności transpozycję dyrektywy 2004/39 do prawa węgierskiego.

16 Artykuł 4 tej ustawy, w wersji mającej zastosowanie do okoliczności w postępowaniu głównym, zawiera następujące definicje:

„[…]

6) pożyczka inwestycyjna: pożyczka przyznana na zakup instrumentu finansowego, jeżeli pożyczkodawca uczestniczy w wykonaniu transakcji;

[…]

11) swap: każda złożona umowa dotycząca wymiany instrumentu finansowego, która co do zasady składa się albo z transakcji zakupu gotówką i transakcji zakupu terminowego, albo z wielu transakcji terminowych i ogólnie powoduje wymianę przepływów środków pieniężnych;

[…]

50) instrument finansowy: instrument stanowiący zobowiązanie finansowe, z wyłączeniem papierów wartościowych, emitowany w serii, będący przedmiotem obrotu na rynku pieniężnym;

[…]

60) kontrakt na instrumenty pochodne: umowa, której wartość jest zależna od wartości bazowego instrumentu finansowego i jest przedmiotem odrębnych transakcji;

[…]”.

17 Artykuł 19 dyrektywy 2004/39 został wdrożony przez art. 40–45 tej ustawy.

18 Artykuł 231 kodeksu cywilnego, w wersji mającej zastosowanie do okoliczności w postępowaniu głównym, stanowi:

„1. Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, dług wyrażony w pieniądzu powinien być płacony w obowiązującej prawnie walucie w miejscu wykonania zobowiązania.

2. Dług wyrażony w innej walucie lub w złocie jest przeliczany według kursu wymiany obowiązującego w miejscu i w dniu dokonania zapłaty”.

19 Artykuł 523 tego kodeksu ma następujące brzmienie:

„1. Poprzez umowę pożyczki instytucja finansowa lub inny pożyczkodawca zobowiązują się do oddania do dyspozycji pożyczkobiorcy określonej kwoty pieniężnej, a pożyczkobiorca – do zwrotu tej kwoty zgodnie z postanowieniami umowy.

2. W braku odmiennych postanowień, jeżeli pożyczkodawca jest instytucją finansową, dłużnik jest zobowiązany do zapłaty odsetek (kredyt bankowy)”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

20 W dniu 11 czerwca 2008 r. M. Lantos zawarł z Banif Plus Bankiem umowę kredytu konsumenckiego przeznaczonego na nabycie pojazdu samochodowego i wyrażonego w walucie obcej. Mártonné Lantos, ze względu na to, że jest żoną M. Lantosa, jest związana obowiązkami wynikającymi z tej umowy. Sąd odsyłający zakwalifikował wskazaną umowę jako umowę pożyczki w rozumieniu art. 523 kodeksu cywilnego.

21 Umowa ta zawierała w szczególności pewne postanowienia dotyczące tzw. fikcyjnych przepływów pieniężnych w walucie obcej i tzw. faktycznych przepływów pieniężnych w walucie krajowej, w niniejszym przypadku w forintach węgierskich (HUF).

22 Sąd odsyłający następująco opisuje umowny mechanizm wymiany przepływów pieniężnych na walutę obcą:

„W chwili udzielenia kredytu [Banif Plus Bank] obliczył równowartość kwoty, którą miał przekazać w forintach, w walucie obcej zgodnie z kursem wymiany obowiązującym we wcześniej określonym dniu i zgodnie z § 231 kodeksu cywilnego. [Następnie] odkupił od klienta wspomnianą walutę obcą, (zarejestrowaną na klienta i) podlegającą zapłacie przez klienta, stosując faktyczny kurs kupna walut obowiązujący w chwili wypłaty (transakcja po bieżącym kursie wymiany) i przekazał mu jej równowartość w forintach. [W dalszej kolejności] [Banif Plus Bank] zbył klientowi zarejestrowaną walutę obcą w zamian za forinty węgierskie, stosując faktyczny kurs sprzedaży walut obowiązujący w momencie spłaty kredytu (transakcja po przyszłym kursie wymiany obowiązującym w chwili spłaty kredytu), aby umożliwić klientowi wywiązanie się z ciążącego na nim obowiązku spłaty, zarejestrowanego w walucie obcej".

23 Sąd ten stwierdza ponadto, że w wyroku nr 6/2013 PJE, wydanym w ramach ujednolicenia wykładni przepisów prawa cywilnego, Kúria (sąd najwyższy) uznała, iż kredyty denominowane w walucie obcej należy uważać za „kredyty walutowe" w rozumieniu § 231 kodeksu cywilnego. Zdaniem tego ostatniego sądu umowy takie rodzą wierzytelność wyrażoną w walucie obcej. Jednakże w umowach tych, w przeciwieństwie do umów pożyczki, na mocy których następuje faktyczne przekazanie waluty obcej, rozpatrywana waluta jest stosowana jako zwykła jednostka rozliczeniowa, podczas gdy płatności są dokonywane w walucie krajowej. W konsekwencji przepływ środków denominowanych w walucie obcej jest fikcyjny, a przepływ środków denominowanych w walucie krajowej – faktyczny.

24 Ponadto sąd odsyłający wskazuje, że Banif Plus Bank twierdzi, iż nie świadczył usług inwestycyjnych, usług dodatkowych do takiej działalności ani usług dotyczących giełd towarowych. Umowa będąca przedmiotem postępowania głównego jest umową kredytu konsumenckiego zawartą z Banif Plus Bankiem w ramach jego działalności kredytowej, szczegółowo uregulowanej w hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (ustawie nr CCXXXVII z 2013 r. o instytucjach kredytowych i przedsiębiorstwach finansowych), a zatem jej ważności nie można oceniać ani w świetle przepisów ustawy nr CXXXVIII z 2007 r., ani przepisów dyrektywy 2004/39.

25 Małżonkowie Lantos podnieśli przed sądem odsyłającym, że w celu dokonania zgodnej wykładni ustawy nr CXXXVIII z 2007 r. z rzeczoną dyrektywą należy złożyć wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, ponieważ Kúria (sąd najwyższy) w wyroku nr 6/2013 PJE, w celu stwierdzenia, że umowy kredytu denominowanego w walucie obcej należą do dziedziny rynku kapitałowego, oparła się na przepisach kodeksu cywilnego, w szczególności jego § 231, na który nie miała wpływu transpozycja tej dyrektywy.

26 W tych okolicznościach Ráckevei járásbíróság (sąd rejonowy w Ráckeve) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy należy uznać, że zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 2 (usługi [inwestycyjne] i działalność inwestycyjna) i pkt 17 (instrument[y] finans[owe]), jak również z załącznikiem I sekcja C pkt 4 (terminowa transakcja walutowa, instrumenty pochodne) dyrektywy 2004/39 zaproponowana klientowi oferta konkretnej transakcji (kursu wymiany), która w formie prawnej umowy kredytu denominowanego w walucie obcej polega na transakcji kasowej w chwili wypłaty i terminowej w chwili spłaty, dokonywana jest za pomocą zamiany na forinty [HUF] określonej kwoty zarejestrowanej w walucie obcej i naraża kredyt klienta na skutki i ryzyko (ryzyko kursowe) rynku kapitałowego, stanowi instrument finansowy?

2) Czy należy uznać, że zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 6 (transakcje na własny rachunek) i z załącznikiem I sekcja A pkt 3 (zawieranie transakcji na własny rachunek) dyrektywy 2004/39 prowadzenie działalności w zakresie transakcji na własny rachunek odnośnie do wskazanego w pytaniu pierwszym instrumentu finansowego stanowi usługę lub działalność inwestycyjną?

3) Czy instytucja finansowa powinna dokonać wprowadzonej w art. 19 ust. 4 i 5 dyrektywy 2004/39 oceny adekwatności, uwzględniając, że terminowa transakcja walutowa – która stanowi usługę inwestycyjną związaną z pochodnymi instrumentami finansowymi – została zaoferowana jako część innego produktu finansowego (a mianowicie umowy kredytu) i że ten instrument pochodny stanowi sam w sobie kompleksowy instrument finansowy? Czy należy uznać, że art. 19 ust. 9 [dyrektywy 2004/39] nie znajduje zastosowania ze względu na to, iż ponieważ ryzyko, jakie ponosi klient odnośnie do kredytu i instrumentu finansowego, jest zasadniczo odmienne, niezbędne jest przeprowadzenie oceny adekwatności w zakresie, w jakim transakcja ta obejmuje instrument pochodny?

4) Czy z obejścia art. 19 ust. 4 i 5 dyrektywy [2004/39] wynika stwierdzenie nieważności umowy kredytu zawartej przez [Banif Plus Bank] z [kredytobiorcami]?".

W przedmiocie wniosku dotyczącego otwarcia ustnego etapu postępowania na nowo

27 W związku z tym, że ustny etap postępowania został zamknięty w dniu 17 września 2015 r., po przedstawieniu opinii przez rzecznika generalnego, małżonkowie Lantos, pismem z dnia 20 września 2015 r. złożonym w sekretariacie Trybunału w dniu 25 września 2015 r., złożyli wniosek o ponowne otwarcie ustnego etapu postępowania.

28 Na poparcie tego wniosku podnoszą oni, że opinia ta zawiera błędy i nieścisłości oraz że konieczne jest otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo, aby Trybunał mógł zwrócić się do sądu odsyłającego z wnioskiem o wyjaśnienia na podstawie art. 101 regulaminu postępowania w odniesieniu do faktów i przepisów prawa krajowego, których według rzecznika generalnego brakuje i których brak czyni wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym niedopuszczalnym.

29 W tym względzie należy przypomnieć, że stosownie do art. 83 regulaminu postępowania Trybunał może w każdej chwili, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, postanowić o otwarciu ustnego etapu postępowania na nowo, w szczególności jeśli uzna, że okoliczności zawisłej przed nim sprawy nie są wystarczająco wyjaśnione, lub jeśli po zamknięciu ustnego etapu postępowania strona przedstawiła nowy fakt mogący mieć decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia Trybunału, lub też jeśli sprawa ma zostać rozstrzygnięta na podstawie argumentu, który nie był przedmiotem dyskusji między stronami lub podmiotami określonymi w art. 23 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

30 W niniejszej sprawie, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, Trybunał stwierdził, że okoliczności sprawy są wystarczająco wyjaśnione dla celów wydania orzeczenia i że sprawa nie musi zostać rozstrzygnięta na podstawie argumentu, który nie był przedmiotem dyskusji między stronami.

31 Ponadto nie twierdzono, że po zamknięciu ustnego etapu postępowania jedna ze stron przedstawiła nowy fakt mogący mieć decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia Trybunału.

32 Co więcej, znajdująca się w dyspozycji Trybunału możliwość żądania wyjaśnień od sądu odsyłającego na podstawie art. 101 regulaminu postępowania stanowi jedynie uprawnienie, z którego skorzystanie jest oceniane przez Trybunał w każdym wypadku w sposób dyskrecjonalny.

33 Ponadto należy przypomnieć, że zgodnie z art. 252 akapit drugi TFUE zadaniem rzecznika generalnego jest publiczne przedstawianie, przy zachowaniu całkowitej bezstronności i niezależności, uzasadnionych opinii w sprawach, które zgodnie ze statutem Trybunału Sprawiedliwości wymagają jego zaangażowania. Trybunał nie jest jednak związany ani opinią rzecznika generalnego, ani jej uzasadnieniem (zob. w szczególności wyrok Komisja/Parker-Hannifin Manufacturing i Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, pkt 29).

34 W związku z powyższym wniosek o otwarcie procedury ustnej na nowo należy oddalić.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności

35 Ze względu na to, że rządy państw członkowskich, które przedstawiły uwagi na piśmie, podnoszą niedopuszczalność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym lub wyraziły wątpliwości co do dopuszczalności niektórych pytań prejudycjalnych, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, jeżeli zadawane przez sądy krajowe pytania dotyczą wykładni przepisu prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia, chyba iż jest oczywiste, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w rzeczywistości ma na celu skłonienie Trybunału do wydania orzeczenia na tle fikcyjnego sporu lub do sformułowania opinii w przedmiocie zagadnień ogólnych lub hipotetycznych, że wykładnia prawa Unii, o którą się zwrócono we wniosku, nie ma żadnego związku z rzeczywistością lub przedmiotem sporu lub że Trybunał nie dysponuje informacjami o stanie faktycznym i prawnym, które są niezbędne do udzielenia przydatnej odpowiedzi na przedłożone mu pytania (zob. w szczególności wyrok Les Vergers du Vieux Tauves, C-48/07, EU:C:2008:758, pkt 17).

36 W niniejszym przypadku pytania przedstawione przez sąd odsyłający dotyczą wykładni przepisów prawa Unii, czyli art. 4 ust. 1 i art. 19 ust. 4, 5 i 9 dyrektywy 2004/39.

37 Ponadto nawet jeśli postanowienie odsyłające wydaje się dość oszczędne i nacechowane pewnymi niejasnościami wynikającymi w szczególności z faktu, że sąd odsyłający wydaje się przyjmować za przesłankę zadanych pytań argumentację małżonków Lantos, to jednak Trybunał dysponuje informacjami o stanie faktycznym i prawnym niezbędnymi do udzielenia przydatnej odpowiedzi na te pytania.

38 Zarówno bowiem z postanowienia odsyłającego, jak i z uwag na piśmie przedstawionych Trybunałowi wynika, że umowa kredytu konsumenckiego będąca przedmiotem postępowania głównego charakteryzuje się denominacją w walucie obcej pożyczonego kapitału i wymagalnych rat, podczas gdy ów kapitał został wypłacony w walucie krajowej i zwrot powinien zostać dokonany w tej walucie.

39 Jak wskazuje sąd odsyłający, umowa ta nie skutkuje faktycznym przepływem ani faktyczną wymianą walut obcych pomiędzy Banif Plus Bankiem a małżonkami Lantos, ponieważ waluta krajowa jest jedynym środkiem płatniczym zarówno dla kredytodawcy, jak i dla kredytobiorców, podczas gdy waluta obca służy za jednostkę rozliczeniową.

40 Z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi wynika, że w tej samej umowie zawarte są postanowienia dotyczące wymiany na walutę krajową pożyczonego kapitału i rat. Postanowienia te przewidują, że kwota tego kapitału jest ustalona na podstawie kursu kupna waluty obcej w dniu uruchomienia środków, podczas gdy kwota każdej raty jest ustalana na podstawie kursu sprzedaży wspomnianej waluty w dniu obliczania każdej raty.

41 W tym kontekście sąd odsyłający zasadniczo zwraca się do Trybunału z pytaniem, czy – jak twierdzą małżonkowie Lantos – umowa taka, w zakresie, w jakim zawiera postanowienia dotyczące kursów wymiany walut skutkujące przeniesieniem ryzyka kursowego na kredytobiorców, wchodzi w zakres stosowania dyrektywy 2004/39, w sytuacji gdy na mocy tych postanowień Banif Plus Bank świadczy usługę inwestycyjną, a zatem jako instytucja kredytowa, o której mowa w art. 1 ust. 2 tej dyrektywy, byłby on w szczególności zobowiązany do oceny przydatności lub odpowiedniego charakteru świadczonej usługi na podstawie właściwego przepisu art. 19 tej dyrektywy. Ponadto małżonkowie Lantos podnoszą, że jeżeli ocena taka nie miała miejsca, rozpatrywaną umowę należy unieważnić.

42 Wynika stąd, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

Co do istoty

Uwagi wstępne

43 Na wstępie należy zauważyć, że w ramach postępowania zakończonego wydaniem wyroku Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) Trybunał został już zapytany przez Kúrię (sąd najwyższy) o przesłanki stosowania dyrektywy 93/13 w szczególnym kontekście umów kredytu konsumenckiego denominowanych w walucie obcej. W tym względzie Kúria (sąd najwyższy) w wyroku nr 2/2014 PJE, wydanym w ramach ujednolicenia wykładni przepisów prawa cywilnego, uznała, że postanowienia dotyczące kursów wymiany, jeżeli wprowadzają asymetrię pomiędzy kursem kupna waluty obcej stosowanym przy uruchomieniu pożyczki a kursem sprzedaży stosowanym do obliczania rat, mogą podlegać kontroli pod kątem nadużycia i faktycznie powinny być uważane za stanowiące nadużycie, w szczególności jeżeli bank otrzymuje od konsumenta wynagrodzenie równe różnicy pomiędzy tymi kursami wymiany, nie świadcząc usługi wzajemnej konsumentowi.

44 Natomiast w tym samym wyroku Kúria (sąd najwyższy) orzekła, że co do zasady postanowienia umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego – skutkujące tym, że w zamian za odsetki o stopie korzystniejszej niż oferowana dla kredytów denominowanych w walucie krajowej ryzyko oceny waluty obcej przypada wyłącznie konsumentowi – dotyczą głównego przedmiotu umowy w rozumieniu przepisów krajowych mających na celu transpozycję art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, tak iż postanowienia te mogą być kontrolowane tylko w odniesieniu do ich nieuczciwego charakteru.

45 Ponadto w wyroku nr 6/2013 PJE, wydanym w ramach ujednolicenia wykładni przepisów prawa cywilnego, Kúria (sąd najwyższy) uznała, że zawarcie takiej umowy kredytu denominowanego w walucie obcej nie prowadzi do stosowania obowiązków informacyjnych przewidzianych w art. 40–42 ustawy nr CXXXVIII z 2007 r., mających na celu transpozycję art. 19 dyrektywy 2004/39, bowiem w ramach takiej umowy kredytodawca nie świadczy żadnej z usług inwestycyjnych wymienionych w art. 5 tej ustawy, lecz wypłaca kapitał przeznaczony albo nieprzeznaczony na dane finansowanie. Niemniej art. 40 i 42 ustawy nr CXXXVIII z 2007 r. znajdują zastosowanie w wypadku, gdy taki kredyt stanowi również transakcję inwestycyjną w zakresie, w jakim usługi inwestycyjne dotyczące instrumentu finansowego są świadczone za pośrednictwem środków kredytodawcy.

46 Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczył wykładni wyłącznie dyrektywy 2004/39.

47 Następnie należy stwierdzić, że przepisy innych aktów prawa Unii mające na celu ochronę konsumentów mogą być istotne w sprawie takiej jak ta w postępowaniu głównym.

48 Ma to w szczególności miejsce w wypadku przepisów dyrektywy 93/13, które ustanawiają mechanizm kontroli treści nieuczciwych warunków w ramach systemu ochrony konsumentów ustanowionego w tej dyrektywie (zob. podobnie wyrok Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 42).

49 Ponadto należy zasygnalizować uregulowania Unii dotyczące kredytu konsumenckiego, w tym wypadku dyrektywę Rady 87/102/EWG z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego (Dz.U. L 42, s. 48) oraz dyrektywę 2008/48, które zawierają całość przepisów mających na celu ochronę konsumenta i nakładających na pożyczkodawcę określone obowiązki, w szczególności dotyczące informowania konsumenta.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych pierwszego i drugiego

50 Poprzez pytania pierwsze i drugie, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający w istocie dąży do ustalenia, czy art. 4 ust. 1 pkt 2 dyrektywy 2004/39 należy interpretować w ten sposób, że stanowią usługę lub działalność inwestycyjną w rozumieniu tego przepisu niektóre transakcje wymiany, dokonywane przez instytucję kredytową na podstawie postanowień umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, takiej jak umowa w postępowaniu głównym, polegające na określeniu kwoty kredytu na podstawie kursu kupna waluty mającego zastosowanie przy uruchomieniu środków oraz ustaleniu wysokości rat na podstawie kursu sprzedaży wspomnianej waluty mającego zastosowanie przy obliczaniu każdej raty.

51 W tym względzie, jakkolwiek jedynie sąd odsyłający może wypowiedzieć się na podstawie konkretnych okoliczności danego przypadku w przedmiocie kwalifikacji tych transakcji, to wciąż Trybunał pozostaje właściwy do wyłonienia z przepisów rzeczonej dyrektywy, w tym wypadku z art. 4 ust. 1 pkt 2, kryteriów, które sąd ten może lub musi zastosować w tym celu (zob. podobnie wyrok Genil 48 i Comercial Hostelera de Grandes Vinos, C-604/11, EU:C:2013:344, pkt 43).

52 Następnie nic nie stoi na przeszkodzie, aby sąd krajowy zwrócił się do Trybunału z wnioskiem o orzeczenie w przedmiocie takiej kwalifikacji, jak uczynił to sąd odsyłający poprzez pytania pierwsze i drugie, jednakże z zastrzeżeniem, że w świetle wszystkich informacji w aktach sprawy, jakimi sąd ten dysponuje, ów sąd dokona ustaleń i oceny faktów niezbędnych do tej kwalifikacji.

53 W niniejszej sprawie powstaje pytanie, czy transakcje dokonywane przez instytucję kredytową, polegające na wymianie kwot denominowanych w walucie obcej na walutę krajową, w celu obliczenia kwot kredytu i zwrotu, zgodnie z postanowieniami umowy kredytu dotyczącymi kursów wymiany, mogą zostać zakwalifikowane do „usług [inwestycyjnych] i działalności inwestycyjnej” w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 2 dyrektywy 2004/39.

54 Zgodnie z tym przepisem usługi inwestycyjne i działalność inwestycyjna oznaczają usługi lub działalność wymienioną w sekcji A załącznika I do tej dyrektywy, odnoszące się do wszelkiego rodzaju instrumentów wymienionych w sekcji C tego załącznika.

55 Należy stwierdzić, iż transakcje będące przedmiotem postępowania głównego, jako że stanowią transakcje wymiany, które są wyłącznie dodatkowe wobec udzielenia i zwrotu kredytu konsumenckiego denominowanego w walucie obcej, nie wchodzą w zakres sekcji A.

56 Z zastrzeżeniem bowiem weryfikacji przez sąd odsyłający, transakcje te ograniczają się do wymiany, na podstawie kursu kupna lub sprzedaży danej waluty obcej, kwot kredytu i rat wyrażonych w tej walucie (waluta rozliczeniowa) na walutę krajową (waluta płatnicza).

57 Jedyną funkcją takich transakcji jest posłużenie za sposoby wykonania istotnych zobowiązań płatniczych z umowy kredytu, czyli udostępnienie kapitału przez kredytodawcę i zwrot tego kapitału wraz z odsetkami przez kredytobiorcę. Celem tych transakcji nie jest realizacja inwestycji, gdyż konsument zamierza wyłącznie uzyskać fundusze na nabycie dobra konsumpcyjnego lub świadczenie usługi, a nie na przykład zarządzać ryzykiem kursowym czy spekulować kursami wymiany walut obcych.

58 Ponadto, wbrew temu, co twierdzą małżonkowie Lantos, nie można uważać, że wskazane transakcje w szczególności należą do pojęcia „transakcji na własny rachunek”, o którym mowa w pkt 3 sekcji A załącznika I do dyrektywy 2004/39.

59 Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 6 omawianej dyrektywy pojęcie to oznacza obrót kapitałem własnym skutkujący zawarciem transakcji dotyczącej jednego lub większej liczby instrumentów finansowych.

60 W niniejszej sprawie, z zastrzeżeniem weryfikacji dokonanej przez sąd odsyłający, nie wydaje się, aby transakcje wymiany, jakich dokonuje instytucja kredytowa, zawierając umowę kredytu taką jak ta będąca przedmiotem postępowania głównego, stanowiły obrót skutkujący zawarciem transakcji dotyczącej jednego lub większej liczby instrumentów finansowych.

61 Jedynym celem takich transakcji wymiany wydaje się bowiem umożliwienie udzielenia i zwrotu kredytu.

62 Ponadto nie można twierdzić, że transakcje dokonywane w ramach umowy kredytu takiej jak ta w postępowaniu głównym należą do kategorii „usług dodatkowych" określonych w sekcji B załącznika I do dyrektywy 2004/39.

63 W tym względzie, nawet jeśli zgodnie z pkt 2 sekcji B tego załącznika I udzielenie kredytu lub pożyczki może stanowić usługę dodatkową, ma to miejsce tylko wtedy, gdy ten kredyt lub ta pożyczka są udzielane inwestorowi, by umożliwić mu zawieranie transakcji obejmujących jeden lub większą liczbę instrumentów finansowych, jeżeli przedsiębiorstwo udzielające kredytu lub pożyczki jest zaangażowane w transakcję. Bezsporne jest, że kredyt będący przedmiotem postępowania głównego nie ma na celu umożliwienia dokonania takiej przyszłej transakcji.

64 Natomiast umowy kredytu udzielane przez instytucję kredytową, które wchodzą w zakres owego pkt 2, o ile mają taki cel, są wyłączone z zakresu stosowania dyrektywy 2008/48 na podstawie art. 2 ust. 2 lit. h) tej dyrektywy.

65 Ponadto w pkt 4 sekcji B załącznika I do dyrektywy 2004/39 wymienione są „[u]sługi dewizowe w przypadku gdy są one związane ze świadczeniem usług inwestycyjnych".

66 Ze wzmianki tej wynika, że usługi dewizowe same w sobie nie stanowią usług inwestycyjnych wchodzących w zakres sekcji A załącznika I do tej dyrektywy.

67 Transakcje wymiany będące przedmiotem postępowania głównego nie są związane z usługą inwestycyjną w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 2 dyrektywy 2004/39, lecz z transakcją, która sama nie stanowi instrumentu finansowego w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 17 tej dyrektywy.

68 Biorąc bowiem pod uwagę informacje z akt sprawy, jakimi dysponuje Trybunał – i nadal z zastrzeżeniem dokonania weryfikacji przez sąd odsyłający – wbrew temu, co podnoszą małżonkowie Lantos, nie wydaje się, aby transakcje wymiany, jakich dokonuje instytucja kredytowa w ramach zawarcia umowy kredytu takiej jak ta w postępowaniu głównym, dotyczyły jednego z instrumentów finansowych, o których mowa w sekcji C załącznika I do rzeczonej dyrektywy, w tym zwłaszcza kontraktu terminowego.

69 Według zwyczajowego pojmowania w prawie finansowym kontrakt terminowy jest rodzajem umowy pochodnej, w której dwie strony zobowiązują się wzajemnie do kupna i sprzedaży w późniejszym czasie instrumentu zwanego bazowym, za cenę ustaloną przy zawarciu umowy.

70 Celem umowy kredytu konsumenckiego takiej jak ta w postępowaniu głównym nie jest sprzedaż aktywów finansowych za cenę ustaloną przy zawarciu umowy.

71 Z jednej bowiem strony w umowie takiej jak ta w postępowaniu głównym nie można dokonać rozróżnienia pomiędzy samą umową kredytu a terminową transakcją walutową, jeżeli jej jedynym przedmiotem jest wykonanie istotnych zobowiązań z tej umowy, czyli zobowiązań do zapłaty kapitału i rat, przy założeniu, że taka transakcja sama nie stanowi instrumentu finansowego.

72 Postanowienia takiej umowy kredytu dotyczące wymiany walut stanowią zatem nie instrument finansowy odrębny od transakcji będącej przedmiotem tej umowy, lecz wyłącznie sposób nierozerwalnie związany z jej zawarciem.

73 Zatem sprawa taka jak ta będąca przedmiotem postępowania głównego jest z gruntu różna od sprawy, jaka zakończyła się wydaniem wyroku Genil 48 i Comercial Hostelera de Grandes Vinos (C-604/11, EU:C:2013:344), która dotyczyła terminowego instrumentu finansowego, czyli umowy swapowej, mającej na celu ochronę klientów banków przed wahaniami zmiennych stóp odsetkowych, na jakie byli oni narażeni ze względu subskrypcję niektórych produktów finansowych w tych bankach.

74 Z drugiej strony w ramach umowy kredytu takiej jak ta w postępowaniu głównym wartość walut, jaką należy uwzględnić przy obliczaniu zwrotu, nie jest ustalona z góry, ponieważ jest określona na podstawie kursu sprzedaży wspomnianych walut w dniu wymagalności każdej raty.

75 Wynika z tego, z zastrzeżeniem weryfikacji dokonanej przez sąd odsyłający, że transakcji wymiany, jakich dokonuje instytucja kredytowa w ramach zawierania umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, takiej jak umowa w postępowaniu głównym, nie można zakwalifikować do usług inwestycyjnych, a zatem instytucja ta w szczególności nie podlega obowiązkom z dziedziny oceny adekwatności lub odpowiedniego charakteru świadczonej usługi przewidzianym w art. 19 dyrektywy 2004/39.

76 W świetle powyższych rozważań na pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, iż art. 4 ust. 1 pkt 2 dyrektywy 2004/39 należy interpretować w ten sposób, że z zastrzeżeniem weryfikacji dokonanej przez sąd odsyłający, nie stanowią usługi lub działalności inwestycyjnej w rozumieniu tego przepisu niektóre transakcje wymiany, dokonywane przez instytucję kredytową na podstawie postanowień umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, takiej jak umowa w postępowaniu głównym, polegające na określeniu kwoty kredytu na podstawie kursu kupna waluty mającego zastosowanie przy uruchomieniu środków oraz ustaleniu wysokości rat na podstawie kursu sprzedaży wspomnianej waluty mającego zastosowanie przy obliczaniu każdej raty.

W przedmiocie pytań trzeciego i czwartego

77 W świetle odpowiedzi udzielonej na pytania pierwsze i drugie nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytania trzecie i czwarte.

78 Te ostatnie pytania zakładają bowiem, że transakcje wymiany będące przedmiotem postępowania głównego mogą zostać zakwalifikowane jako usługi inwestycyjne lub działalność inwestycyjna w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 2 dyrektywy 2004/39.

79 Na wszelki wypadek w odniesieniu do pytania czwartego można przypomnieć, że Trybunał orzekł już, iż do wewnętrznego porządku prawnego każdego z państw członkowskich należy uregulowanie skutków umownych braku dochowania przez przedsiębiorstwo inwestycyjne oferujące usługę inwestycyjną wymogów związanych z oceną, przewidzianych w art. 19 ust. 4 i 5 tej dyrektywy, z zastrzeżeniem poszanowania zasad równoważności i skuteczności (wyrok Genil 48 i Comercial Hostelera de Grandes Vinos, C-604/11, EU:C:2013:344, pkt 58).

W przedmiocie kosztów

80 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 4 ust. 1 pkt 2 dyrektywy 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych, zmieniającej dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/6/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 93/22/EWG, należy interpretować w ten sposób, że z zastrzeżeniem weryfikacji dokonanej przez sąd odsyłający, nie stanowią usługi lub działalności inwestycyjnej w rozumieniu tego przepisu niektóre transakcje wymiany, dokonywane przez instytucję kredytową na podstawie postanowień umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, takiej jak umowa w postępowaniu głównym, polegające na określeniu kwoty kredytu na podstawie kursu kupna waluty mającego zastosowanie przy uruchomieniu środków oraz ustaleniu wysokości rat na podstawie kursu sprzedaży wspomnianej waluty mającego zastosowanie przy obliczaniu każdej raty.

Podpisy